

radboud magazine

Radboud Magazine nr. 43 maart 2015

Hoofd Terrorismebestrijding Dick Schoof
'Angst verleidt
anderen tot angst'

**‘We moeten
leren dat we
dóór kunnen na
een aanslag’**

Sinds twee jaar is hij Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) en hét gezicht van het veiligheidsbeleid van het kabinet. Hij zoekt bewust de publiciteit.

Om ons erop voor te bereiden dat ook in Nederland een aanslag zou kunnen plaatsvinden.

Dick Schoof: “Omdat we daarna als samenleving weer verder moeten.”

TEKST: PAUL VAN DEN BROEK EN JOHAN VAN DE WOESTIJNE

FOTOGRAFIE: ERIK VAN 'T HULLENAAR

Dick Schoof zetelt in het ministerie van Veiligheid en Justitie. Zijn afspraak vóór ons loopt wat uit, omdat – zo zal Schoof even later uitleggen – er een aantal scenario's moest worden doorgenomen, en dat duurt nu eenmaal wat langer dan gewone besluiten. Schoof, in normale doen al beschreven als energiek, schakelt direct door. "Nee, planologie was geen logische studie om uiteindelijk hoofd NCTV te worden. En Nijmegen in de jaren zeventig, althans de kringen waarin ik verkeerde, was niet een heel erg netwerkgeoriënteerd studiemilieu." Ook zijn voorzitterschap van roeivereniging Phocas bezorgde hem geen contacten die hem later verder zouden brengen: "Het was de wilde periode van Phocas. Wij deden niet aan jasje-dasje."

HARDE MAATREGELEN

Schoof, afkomstig uit een katholiek gezien uit Hengelo, Overijssel, koos voor Nijmegen, deels omdat zijn broer er al studeerde. En omdat hij geen vastomlijnd idee had over later werd het sociale geografie, "een hele mooie brede opleiding". Na zijn kandidaats koos hij aanvankelijk voor de onderzoeksvariant, "maar dat was 'm niet". Wat hij er wel aan overhield, was een gedegen ondergrond aan methoden en technieken. "Daar heb ik nu heel veel plezier van. Ze zullen mij niet snel met statistieken kunnen beïnvloeden. Ik kan er goed doorheen kijken." Simpele zaken als de schaal veranderen van de x-as ten opzichte van de y-as waardoor de uitslagen groter worden, of de tijdseenheid verschuiven in relatie tot incidenten. "Niet dat je daar nu een doctoraal methoden en technieken voor hoeft te hebben, maar het maakt je er wel buitengewoon alert op."

Dat heeft u nodig? "Ja, dat heb ik nu nog steeds nodig. We werken met ongelooflijk veel gegevens en met interpretaties van gegevens. Het leert je een kritische blik te hebben op die interpretaties en niet te snel conclusies te trekken. Bijvoorbeeld in de discussie over het profiel van de *would-be*-terrorist. Dan moet je enorm oppassen omdat je over een hele kleine groep mensen praat, waarin niet altijd verbanden zijn te ontdekken. Maar je kunt ze natuurlijk wel maken, in ieder geval statistisch. Daar moet je dan wel uitermate zorgvuldig mee omgaan. Want als je daar de verkeerde conclusie uit trekt, ontweek je ook verkeerde programma's om doorgroei naar extremisme te voorkomen."

De samenleving heeft de conclusies vaak al snel klaar. Dat hindert u in het beleid? "Wat helpt is als wij de dingen goed blijven presenteren. Ook in het terrorismebeleid

moeten we de feiten goed blijven scheiden van onze opvattingen. De NCTV is geen politiek orgaan. Ik leg geen verantwoording af in het parlement, dat doet de minister. Die is voor mij politiek verantwoordelijk. Maar in mijn gesprekken met de minister bepaal ik wel mede het klimaat waarin deze verantwoording plaatsvindt. De balans tussen harde maatregelen en preventie."

Dreigt het gevaar dat de overheid té harde maatregelen neemt?

"Terrorisme gaat over angst. Angst verleidt anderen ook tot angst. En als wij uit angst zouden reageren, dan zouden we waarschijnlijk dingen doen die ons als staat uiteindelijk in de problemen brengen. Door te intensief te beveiligen. Door te hard op te treden. Waardoor we uiteindelijk aan de fundamenten van onze rechtsstaat tornen. Dat laat onverlet dat hard wordt opgetreden als het noodzakelijk is, daarover geen misverstand."

De rechtsstaat is niet absoluut, zegt Schoof, daar kijken we nu – in ieder geval in de details – anders tegenaan dan 25 jaar geleden, maar "oog voor het rechtsstatelijke is juist in deze functie ongelooflijk belangrijk".

Is het een spagaat om zowel repressie als het belang van de rechtsstaat te communiceren?

"Ik vind het geen spagaat, ik vind het noodzakelijk."

Je moet beide proberen te doen.

"Nee, beide móet je doen. En ik beschouw dat niet als een spagaat, maar als een ongelooflijk belangrijk leidmotief in mijn werk. De verleiding om heel

hard en repressief te reageren, is altijd heel groot. En toch moet je enorm blijven nadenken over wat je doet." Schoof geeft als voorbeeld de permanente bewaking van het parlement door de maretchaussee. "In de Nederlandse context is dat een belangrijk moment geweest. Een jaar geleden konden we ons die permanente bewaking niet voorstellen. Nu zeggen we: we verwachten niet dat ze binnenkort weer weggaan. Het gaat niet alleen maar over de techniek: dit is het dreigingsmatrixje en gaan we wel of niet beveiligen? Nee, daar speelt ook de vraag wat dat betekent voor de samenleving." Rechtsstatelijkheid als uitgangspunt is ook belangrijk om een andere reden, zegt Schoof. "Het voorkomt dat we in de val van de terroristen stappen."

TERUGGEKEERDE JIHADSTRIJDERS

Welke keuzes maakt de NCTV in het debat over de opvang van teruggekeerde jihad-

Levensloop

1975-1982: studie Planologie |
1984: Beleidsmedewerker
Vereniging Nederlandse
Gemeenten | 1988: Diverse
directiefuncties ministerie
OCenW | 1996: Meerdere
hoge ambtelijke posities,
onder meer vanaf 2010:
Directeur-generaal Politie |
1 maart 2013: Nationaal
Coördinator Terrorisme-
bestrijding en Veiligheid.

strijders? Een potentieel risico voor de samenleving versus: we moeten ze vooral opnemen in de samenleving? “Die keuze is maatwerk. Voor mij staat buiten kijf dat we terugkeerders moeten benaderen als een potentieel risico voor onze samenleving: door het gedachtegoed waarmee ze daar naartoe zijn gegaan, waar ze zijn geweest, wat ze mogelijk gedaan kunnen hebben. Maar vervolgens wordt echt heel goed gekeken wat het risico is van deze jongere. Wat weten we van hem voor hij vertrok, wat weten we van wat hij daar gedaan heeft, hoe schatten we op basis van het eerste verhoor in hoe hij zich in Nederland zal gaan bewegen, hoe gedraagt hij zich? Op basis daarvan wordt er uiteindelijk besloten wat de beste aanpak is. Van de teruggekeerden moeten we sommigen 24/7 onder controle houden, omdat ze een echte bedreiging vormen, maar we net onvoldoende bewijs hebben om ze vast te zetten en een rechtszaak met vertrouwen tegemoet te kunnen zien. Dan moet je grijpen naar constante observatie.”

Tot op welke hoogte bent u betrokken bij die dossiers?

“Van sommigen ken ik de individuele profielen. Niet omdat ik me er individueel mee wil bemoeien. Maar ik

wil het er wel over hebben hoe we tegen die risicoprofielen aankijken, zodat we van elkaar weten wát we doen. Achteraf kan blijken dat we de verkeerde keuze hebben gemaakt, maar dan wil ik wel weten dat we op basis van de informatie die we toen hadden, de juiste beslissing hebben genomen. Dat het raamwerk goed is.” We spreken met Schoof na de commotie over de weigering van visa voor drie imams die tijdens een manifestatie zouden spreken. Eerst mochten ze Nederland wel in, later weer niet. Was het ‘raamwerk’ wel goed?

“Bij de drie imams zie je dat er op het moment van afgifte van de visa in december, gelet op het harde criterium ‘haat zaaien en oproepen tot geweld’, niet meteen aanleiding was om de visa niet af te geven. Uiteindelijk, in de context van vandaag, met Parijs en Kopenhagen achter de rug, met een veel intensiever debat over jihadisme, met alle maatregelen rondom Joodse instellingen, kijk je nog eens naar deze sprekers. Dan constateer je dat ze evident anti-integratief, antidemocratisch en antisemitisch zijn. Dan vind ik het volkomen terecht dat je besluit dat op dat moment die sprekers in Nederland niet welkom zijn.”

De feiten zijn niet anders. U reageert dus ook op commotie?

“Nee, je kijkt naar de context. Het kunnen nooit alleen de feiten zijn. We hadden misschien toen anders naar de feiten kunnen kijken. We hadden misschien het besluit anders kunnen duiden. Nu ontstond heel sterk de indruk dat we reageerden op drie ochtenden chocoladeletters in De Telegraaf. We gaan wel een paar veranderingen aanbrengen. Niet in het systeem, maar wel in de alertheid van onze mensen, zodat we aan de voorkant tot een betere afweging komen.”

De dag voor ons gesprek was Schoof bij een bijeenkomst van het genootschap van Nederlandse burgemeesters. Daar werd hem ook de vraag gesteld in hoeverre hier

“Angst verleidt anderen tot angst”

nu rekening wordt gehouden met onze grondrechten en de vrijheid van meningsuiting. “Laat je de vrijheid van meningsuiting prevaleren of wil je deze geluiden, als we die kunnen weigeren, inderdaad buiten sluiten. Nogmaals, het zijn mensen die vragen naar Nederland te komen. We hebben het niet over mensen die in Nederland zijn, niet over mensen die rechtmatig in het

“Terrorismebestrijding is relatief eenvoudig”

Schengengebied verblijven. We hebben het over mensen die naar Nederland willen komen. De vrijheid van meningsuiting is in the end niet onbeperkt.”

NATIONALE HERDENKING

Schoof was als Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid nauw betrokken bij de nationale herdenking van de MH17. Vanuit de V van veiligheid is hij verantwoordelijk voor crisisbeheersing bij gebeurtenissen met een nationale impact. “En de impact van de MH17 in onze samenleving was ongelooflijk groot. Dan moet je zorgen dat je een momentum creëert, omdat zulke gebeurtenissen ook verwerking nodig hebben.” Via de emotie schakelt Schoof over naar terrorismebestrijding. “Terrorismebestrijding is relatief eenvoudig: of je haalt de dreiging weg of je verhoogt de fysieke weerstand. Dan is het leven meteen weer simpel. Maar op een hoger abstractieniveau moet je ervoor zorgen dat in het huidige tijdsgewricht ook Nederland ermee leert leven dat de kans op een aanslag reëel is. We doen er natuurlijk alles aan om dat te voorkomen, maar als zoiets zich voordoet moeten we daarna door kunnen. Dat is een heel ander type weerstand dat je in de samenleving probeert te bewerkstelligen. En dat is de overeenkomst met de MH17: je moet je realiseren wat voor impact zoiets heeft op de Nederlandse samenleving, hoe je daar politiek over moet communiceren. Daar vervul ik een belangrijke, adviserende rol in. Duiding, de juiste woorden gebruiken en dat je daardoor zorgt dat de Nederlandse samenleving daarna weer verder gaat.”

Treedt u daarom zoveel op in de media? “Ik vind het belangrijk dat er rond zaken als terrorismedreiging een niet-politiek professioneel gezicht zit, om te voorkomen om de discussie rond terrorismedreiging direct in een politiek sfeer wordt getrokken. Dat is de reden waarom

ik veel in het nieuws ben. Inderdaad ook om Nederland te laten wennen aan het

idee dat er een aanslag zou kunnen plaatsvinden. En vanuit transparantie eraan werken dat Nederland na een aanslag weer verder kan.”

Hoe bouw je weerstand op?

“Communiceren over het dreigingsniveau is een van de instrumenten. Niet om angst aan te jagen, maar om gewenning te creëren en tegelijkertijd te laten zien dat je er alles aan doet om het te voorkomen. Ook zeggen dat je geen garanties kunt geven. Eerlijk en transparant. Dat is heel essentieel om dat proces te bewerkstelligen. Dat is een langdurige investering en die doen we ook niet alleen. We hebben de afgelopen periode vijf bijeenkomsten met het genootschap van Nederlandse burgemeesters gehad. En we oefenen veel met het kabinet.”

Wat betekent oefenen met het kabinet?

“Dat we voorbereid zijn op wat we doen als er in Nederland een aanslag zou plaatsvinden. Het gaat met name over hoe je communiceert.”

Kun je dat ooit goed doen? Is het een mission impossible? “Nee, de garantie geven dat er in Nederland geen aanslag plaats

zal vinden, dát is een mission impossible. Maar er zijn heel goede voorbeelden van minister-presidenten die op het juiste moment de juiste tekst hadden en daar een goede opvolging aan gaven. Tony Blair na de aanslagen in de Londense metro, de Deense premier Thorning-Schmidt na de aanslag in Kopenhagen. We hebben met elkaar ook wel heel veel geleerd.”

Politici hebben een belang om zich te profileren. Zeker op dit soort onderwerpen. Wat was de reactie toen u zei: ‘Ik doe het woord omdat dat beter werkt’? “Ik heb daar noch met de minister, noch met de premier ook maar één woord discussie over gehad. Zij vinden het volstrekt vanzelfsprekend en erkennen ook de noodzaak dat de professional hier het woord voert. Mits ik me goed aan mijn rol hou. Dat is ook terecht. De premier moet een persconferentie geven na een aanslag. Niet ik. Je moet die rollen uit elkaar weten te houden. Maar het is volstrekt logisch dat ik in de media vertel over het dreigingsniveau en welke maatregelen we nemen.”

Weerstand kweken en angst oproepen liggen heel dicht tegen elkaar. U hebt met een irrationeel proces te maken. “Ik vind het volstrekt logisch dat ik juist ook met die irrationele kant bezig ben. Omdat ik er ten diepste van overtuigd ben dat wat we doen, niet alleen maar techniek is. Vooral geen angst creëren, omdat dat het wapen is dat de terrorist hanteert. Daar moet je dus iets anders tegenover zetten.

In mijn opleiding planologie kreeg ik strategische keuzebenadering, waar je te maken kreeg met rationaliteit en irrationaliteit. En dat je je bij besluiten nooit moet vastzetten, want als je na een besluit geen optie meer hebt, dan heb je naar mijn beleving een verkeerd besluit genomen. Je moet flexibel kunnen blijven, je moet kunnen blijven meebewegen met de omstandigheden zoals die zich ontwikkelen.”

Als voorbeeld noemt Schoof het dreigingsniveau. “We zitten nu op drie: kans op aanslag is substantieel, reëel. Hierboven zit nog één dreigingsniveau: kritiek. Kritiek is als we weten dat er een aanslag gaat plaatsvinden. Dus voordat ik naar kritiek ga, moet de wereld echt in brand staan, want daarna heb je geen optie meer.” ■